

Timo Kinnunen
Särkiniementie 16 A 41
70700 Kuopio
Finland

Jamesin ja Peircen kirjeenvaihdosta

Johdanto

Tässä esityksessä on mukana eräitä otteita **C.S. Peircen** ja **William Jamesin** välisestä kirjeenvaihdosta, jonka mukaan pragmatismi ei ollut koulukunta, tai valmis teoria - vaan pikemminkin metodi, joka soveltui käytettäväksi silloin kun pyrittiin osoittamaan käsitteiden seuraamuksia. Minkä tahansa käsitteen tuottamisesta käsiteympäristöön aiheutuu aina lukuisia seurannaisvaikutuksia, ja lisääntyvää ja tihenevää käsitteiden interferenssiä. **C.S. Peirce** pyrki ehkä tästäkin syystä tuottamaan itsekin käsitteitä - vaikka eräs syyistä tähän olikin se, että eräitä hänen tarvitsemiaan käsitteitä ei ennestään ollut vielä olemassakaan. Evoluutioajattelu ei näet ollut vaikuttanut vielä kovinkaan kauaa ajallisesti, koska sitä ei oltu vielä kovinkaan hyvin testattu. **C.S. Peirce** pyrki omassa filosofiassaan yhdistämään sen tuottamaa paradigmmaa kaikin voimin antiikin filosofiaan, ja keskiajan skolastikkojen ideoihin. Kirjeenvaihdossaan **Peirce** ja **James** puhuvat puhuvat mm. termin "*pragmatismi*" keksijästä - mikä saattaa tuntua oudolta niistä, jotka tietävät tämääntapaista termiä käytetyt jo heitä ennenkin. Tämä onkin totta, mutta nyt tätä termiä pyrittiin käyttämään dynaamisemmin, ja sen taustalla oli idea siitä, että inhimilliset käsitteet olivat parhaimmillaankin vain tulkintoja, ja että tulevaisuudessa ei ollut ehdottomalla varmuudella odottamassa jotakjain ikiaikaista totuuksien todellisuutta - mutta sellaisen syntyminen näytti todennäköiseltä. **C.S. Peirce** korosti toisaalta sitä, että osa maailmasta jäisi ikuisesti ihmiseltä salatuksi, koska siinä oli tiettyjä internaalisia rakenteita, ja kosmisia prosesseja, joiden osana ihmisellä ei voinut olla siihen mitään ulkoista näkökulmaa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin *apriorinen* totuus, tai vastaavaa, koska sellainen nyt oli tämän maailman ominaisuus ihmisen mielen kannalta.

John Dewey, joka oli hyvin perehtynyt **Immanuel Kantin** filosofiaan "kantilaisessa vaiheessaan", kirjoittaa artikkelissaan amerikkalaisesta pragmatismista **C.S. Peircen** saaneen temin *pragmatismi* **Immanuel Kantin** epistemologiasta, jossa termi oli eräälle toiselle termille vastinparina. **Kantin** käyttämistä termeistä *Praktikal* viittaa moraalisiin lakeihin, joita hän pitää *apriorisina* (joista ei voi antaa erityistä luonnetta omaavia kuvaimia), ja sen vastinparitermi *Pragmatisch* viittaa puolestaan inhimilliseen kokemukseen perustuviin toimimisen tekniikoihin ja sääntöihin (joista voidaan antaa erityistä luonnetta omaavia kuvaimia).

[**Dewey, J.**, "The Development of American Pragmatism"., Teoksessa: Twentieth Century Philosophy, Living Schools of Thought., **Runes, D.D.**, ed., Greenwood Press Publishers., New York, ss. 449-468, 1968]

C.S. Peirce toki tunki *pragmaattisen* ja *praktikaalisen* eron, sillä olihan hänkin **Kantinsa** lukenut, kuten ilmenee eräästä hänen kirjoituksestaan, jossa hän käsittelee mm. *tavan* (Habit) ongelmaa:

" Now, the identity of a habit depends on how it might lead us to act, not merely under such circumstances as are likely to arise, but under such as might possibly occur, no matter how improbable they may be. What the habit is depends on **when** and **how** it causes us to act. As for the **when** every stimulus to action is derived from perception; as for the **how**, every purpose of action is to produce some sensible result. Thus, we come down to what is tangible and conceivably practical, as the root of every real distinction of thought, no matter how subtle it may be; and there is no distinction of meaning so fine as to consist in anything but a possible difference of practice ".

[**C.S. Peirce**, "How to Make Our Ideas Clear"., Aikakausjulkaisussa: Popular Science Monthly 12 (January 1878), 286-302]

Mitä kirjeenvaihto kertoo

A.J. Ayerin mukaan **C.S. Peirce** ystäväystyi Harvardissa opiskelleeseen **William Jamesin** työskennellessään Yhdysvaltain Merentutkimuslaitoksessa (The United States Coast and Geodetic Survey) - ja tämä ystävyys tähän kesti koko hänen elämänsä. **C.S. Peircellä** oli **Jamesin** myös filosofisessa mielessä vaikutusta, mikä ilmenee erityisesti heidän välisestään kirjeenvaihdosta. **Ayerin** mukaan **C.S. Peircen** filosofiset ideat tulivat laajemmin tunnetuiksi nimenomaan **Jamesin** kautta, vaikka tämä muunsikin niitä toisenlaisiksi (**Deweyn**, **Papinin**, ja **Schillerin** tapaan). **James** säilytti kuitenkin parhaiten näiden ideoiden alkuperäisen hengen. Koska pragmatismi tuli myös tunnetuksi muiden filosofien kautta [erityisesti korostettakoon **Schillerin** humanismia] antoi **C.S. Peirce** myöhemmin vuosinaan filosofiselle metodilleen nimen *pragmaticism*, jota arveli riittävän rumaksi, ettei kukaan ryhtyisi termin kidnappaukseen.

[**Ayer, A.J.**., *The Origins of Pragmatism*., ss. 13-14, 1968; Ks. myös: **Peirce, C.S.**., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce*, VIII, **Burks, A.W.**., ed., The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts., Correspondence, 25.11. 1902, Lett., C.S. Peirce to W. James, **Schillerin humanismi**, ss. 188-189, 1966; Ks. myös: **Kinnunen, T.**., *Charles Sanders Peirce, koottujen paperien filosofi*., Jyväskylän yliopisto, filosofian laitos, s. 8, 1986]

C.S. Peircen reaktio **Schillerin** humanismiin ilmenee hänen kirjeestään **William Jamesille** :

*"... Pragmatismien humanistinen elementti on hyvin tosi, tärkeä ja impressiivinen. En kuitenkaan usko, että itse pragmatismi doktriini voidaan todistaa **F.C.S. Schillerin** tapaan. Nykyinen sukupolvi haluaa sivuuttaa todistamisen. Itse olen aikeissa kirjoittaa pienen teoksen pragmatismista, noin 150-sivuisen, jossa hahmottelen näkemyksiäni siitä liittäen mukaan joitakin varhaisempia kirjoituksiani kriittisin huomautuksin. Sinä ja **Schiller** olette vieneet pragmatismia liian kauas siitä, jonka voisinkin hyväksyä".*

[**Peirce, C.S.**., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce*, VIII, **Burks, A.W.**., ed., The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts., Correspondence., 7.3. 1904, lett., C.S. Peirce to W. James, ss. 189-190, 1966; Ks. myös: **Kinnunen, T.**., *Charles Sanders Peirce, koottujen paperien filosofi*., Jyväskylän yliopisto, filosofian laitos, s. 50, 1986]

C.S. Peirce kirjoitti signeeraamattoman kirjeen **Mario Calderonille**, jonka otaksutaan kirjoitetun vuonna 1905. Kirjeessä hän yrittää korjata [syntyneitä] käsitystä, jonka mukaan pragmatismi olisi filosofinen järjestelmä, ja sellaisena argumentoitavissa:

*"... Pragmatismi [pragmaticism] ei ole filosofinen järjestelmä, vaan ajattelun metodi. Ystäväsi **Juliano il Sofista** on oikeassa sanoessaan, että ajatukset eivät ole filosofian piirissä mitenkään uusia. Jollen tietäisi esittäneeni asiaa jo kolmekymmentä vuotta sitten, pitäisin ystäväsi ihmisenä, joka on perehtynyt asiaan -ja onnitella häntä tällöin pitäisi ... Tahdon mainita erityisesti **Berkeleyyn** kirkkaimpana vaikutteiden antajana, kuten myös **Locken** [erityisesti hänen esseensä neljännessä luvussa], sekä **Spinozan** ja **Kantin**. Vaikka pragmatismi ei ole mikään järjestelmä - ainakaan vielä - niin se on hyvin lähellä englantilaista empirismia ja skottilaista realismia niiden doktriineineen terveestä järjestä".*

[**Peirce, C.S.**., *Collected Papers of Charles Sanders Peirce*, VIII, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts., Correspondence., n. vuonna 1905; Lett. C.S. Peirce to Mario Calderoni, ss. 165-166; Bibliography., ss. 161-256, 1966; Ks. myös: **Kinnunen, T.**., *Charles Sanders Peirce, koottujen paperien filosofi*., Jyväskylän yliopisto, filosofian laitos, s. 27, 1986]

Nominalismista **C.S. Peirce** kirjoittaa:

*"... En tahdo paisuttaa itse doktriinin katealaa, vaan pitää sen rajoissa, jonka todistettavuus kattaa. Tärkein doktriinin seuraamus on, että meidän on kiistettävä nominalismi [notice of Frazer's Berkeley, in North American Review, October, 1871]. Nominalismin kiistämiseen tarvitaan filosofiaa, ja siitä huolimatta, mitä **Royce** on sanonut, vaikuttaa **Hegel**, kokonaisuudessaan hänen filosofiaansa tarkastellessani, nominalistilta, jonka filosofiassa on vain paikoin realismia; hän ei ole todellinen*

realisti... Tahdon myös korostaa, että kaiken jälkeenkään pragmatismi ei ratkaise yhtään todellista ongelmaa, vaan näyttää aino astaan, että jotkut reaalisina pidetyt ongelmat eivät sellaisia ole. Mitä taas sellaisiin kysymyksiin tulee, kuten kuolemattomuus, mielen ja materian kytkeytyminen [tai että mieli toimii materiassa lain, eikä syyn lailla] voimme vain sanoa, että emme niistä tiedä juuri mitään; olemme täydellisessä pimeydessä. Pragmatismien vaikutus tässä yhteydessä on muovata mielemme vastaanottamaan todisteita, eikä niin, että mielen avulla niitä muodostettaisiin "

[**Peirce, C.S.** , *Collected Papers of Charles Sanders Peirce* , VIII, **Burks, A.W.** , ed., The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts., Correspondence., 7.3. 1904, lett., C.S. Peirce to W. James, ss. 189-190; Vrt. myös : 30.11.1868, lett., C.S. Peirce to W. Harris; Correspondence., s. 185, 1966; Ks. myös : **Kinnunen, T.** , *Charles Sanders Peirce, koottujen paperien filosofi* ., Jyväskylän yliopisto, filosofian laitos, s. 50, 1986]

Pragmatismiin kohdistui myös sisällöllisiä virhetulkintoja, joista **C.S. Peirce** ja **William James** kävivät kirjeenvaihtoa. Esimerkkinä tästä olkoon 25.11. 1902 päivätty kirje, jossa **C.S. Peirce** esittää **Jamesille** pragmatismia koskevan yleisen huolestuneisuutensa:

*" Sinä tunnet samoin kuin minä, että tärkein osa pragmatismia ei ole kiteytynyt filosofiaksi. Maamme on tällä hetkellä välittömän uhan edessä, josta minun ei tarvitse sen enempää mainitakaan. Filosofissa ne, jotka pitävät itseään pragmatisteina, kuten **Mr. Schiller** , kadottavat sen olennaisimman sisällön; ettei voitaisi muodostaa muita kuin pragmatistisia käsitteitä. Itse näen itseni vallasta syöstyksi ja voimattomaksi luodakseni täydelliseksi kehitettyä järjestelmää [nykyisellään] jossa kaikki olisi nivottu yhteen niin, ettei siihen olisi mahdollista tuottaa mitään fragmentteina "*

[**Peirce, C.S.** , *Collected Papers of Charles Sanders Peirce* , VIII, **Burks, A.W.** , ed., The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts., Correspondence, 25.11. 1902, Lett., C.S. Peirce to W. James, ss. 188-189, 1966; Ks. myös : **Kinnunen, T.** , *Charles Sanders Peirce, koottujen paperien filosofi* ., Jyväskylän yliopisto, filosofian laitos, s. 40, 1986]

Kirjeessään 7.3. 1904 **C.S. Peirce** kiittää **Jamesia** viittauksesta itseensä ämän kirjoituksessa **Schillerin** humanismista, josta voimme lukea:

*"... Quite recently the word pragmatism, first used thirty years ago by our American philosopher, **C.S. Peirce** , has become fashionable as the designation of a novel way of looking at the mind's relation to reality "*

[**Peirce, C.S.** , *Collected Papers of Charles Sanders Peirce* , VIII, **Burks, A.W.** , ed., The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts., Correspondence., 7.3. 1904, lett., C.S. Peirce to W. James, ss. 189-190, 1966; Ks. myös : **William James** : Artikkelin aikakausjulkaisussa: *The Nation* 78; 3.3.1904, **praktisten tulosten painottaminen** , ss. 175-176]

C.S. Peirce osallistui vuonna 1900 teoksen [Baldwin's Dictionary] kirjoittamiseen, ja kysyi kirjoitus työn yhteydessä **W. Jamesilta** pragmatismi -termin keksijän nimeä:

*" Minulla sattuu olemaan tilaisuus kirjoittaa nyt. **Baldwin** on saattanut tietosanakirjansa *J:n* kohdalle, ja äkkiä hän pyytääkin minua tekemään loppuun logiikan osuuden teokseen. Äärimmäisessä kiireessä, ja minä huomaan, että terminologian osalta on vielä lukuisia ratkaisemattomia kysymyksiä. Kuka mielestäsi loi termin Pragmatismi -minä vaiko sinä? Missä se ilmestyi ensimmäisen kerran painoosassa? Mitä sinä ymmärrät kyseisellä termillä? "*

[**Peirce, C.S.** , *Collected Papers of Charles Sanders Peirce* , VIII, **Burks, A.W.** , ed., The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts., Correspondence., 10.11.1900, lett. C.S. Peirce to W. James, s. 188, 1966; Ks. myös : **Kinnunen, T.** , *Charles Sanders Peirce, koottujen paperien filosofi* ., Jyväskylän yliopisto, filosofian laitos, s. 33, 1986]

C.S. Peircen kysymykseen termin pragmatismi alkuperästä **W. James** vastasi postikortilla 26.11.1900:

"... Sinä keksit termin Pragmatismi, josta annoin sinulle täyden kunnian luennossani *Philosophical Conceptions and Practical Results*, josta lähetin sinulle kaksi kopiota pari vuotta sitten".

[**Peirce, C.S.** , *Collected Papers of Charles Sanders Peirce* , VIII, **Burks, A.W.** , ed., The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts., Correspondence., 26.11.1900, postik. W. James to C.S. Peirce, s. 188, 1966; Ks. myös: **Kinnunen, T.** , *Charles Sanders Peirce, koottujen paperien filosofi* ., Jyväskylän yliopisto, filosofian laitos, p. 33, 1986]
